

Голові спеціалізованої вченої
ради Волинського національного
університету імені Лесі Українки
доктору філологічних наук, професору
Крисановій Тетяні Анатоліївні

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертацію

Фурман Оксани Миколаївни на тему «**Мультимодальні засоби актуалізації превентива в текстах малої форми (на матеріалі англомовних ресурсів на тематику COVID-19)**», представлену на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Актуальність теми дисертації. Невпинність соціального й науково-технічного прогресу та пов'язана з цим неперервність змін функційного навантаження мови й мовлення зумовлюють породження множини нових за формою і цільовим призначенням типів текстів. Реальністю сьогодення є й те, що забезпеченню реалізації емоційно-прагматичного потенціалу таких текстів під час взаємодії з аудиторією сприяє їхня структурно-фабульна лапідарність та актуалізація у формі семантично ємних візуально-графічних конструктів. Природно, що науковий опис мультимодальних засобів оформлення таких текстів потребує нових поглядів на вивчення соціолінгвістичного та комунікативно-прагматичного аспектів мовлення. За цих умов, дослідження специфіки актуалізації превентива в англомовних масмедійних медичних текстах малої форми на тематику COVID-19 із притаманним їм прагматичним спрямуванням застереження щодо небезпеки захворювання, виконуване з позицій мультимодальної лінгвістики, набуває особливої значущості, оскільки впровадження його результатів дозволить вирішити таке нагальне питання практики міжнародного спілкування, як підвищення масмедійної грамотності комунікантів, а, отже, й ефективності декодування англійського мовлення з метою інформування адресатів щодо важливості профілактичних заходів та

усвідомлення ризиків інфікування COVID-19. Тому поза сумнівом, обрана дисертанткою тема дослідження є **актуальною**.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни. Для виконання оригінального дисертаційного дослідження Оксана Фурман формує надійне теоретико-методологічне підґрунтя із залученням здобутків вітчизняних і зарубіжних науковців з мультимодальної лінгвістики, прагмалінгвістики, а також візуальної і графічної лінгвістики (перелік теоретичних джерел охоплює 389 найменувань, у тому числі 187 джерел іноземними мовами), що уможливило встановлення закономірностей взаємодії системи вербальних і невербальних засобів актуалізації превентива в англomовних мультимодальних текстах малої форми на тематику COVID-19.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень і висновків дисертації зумовлюються також репрезентативністю вибірки матеріалу дослідження (500 текстів малої форми на тематику COVID-19, актуалізованих у сучасному англomовному масмедійному комунікативному просторі), а також адекватністю методології і використаних методів дослідження, зокрема низки інноваційних методів для дослідження мультимодальних текстів (методи графічної композиції і мультимодального синтаксису), які чітко експліковані в окремому підрозділі дисертації.

Загальна оцінка творчого доробку авторки дослідження дає підстави вважати, що отриманим у ньому теоретичним й емпіричним результатам притаманна безсумнівна **наукова новизна**, оскільки в дисертації вперше встановлено й систематизовано систему вербальних і невербальних засобів актуалізації превентива в англomовних масмедійних текстах малої форми на тематику COVID-19 з погляду їх структурно-семантичних і комунікативно-прагматичних ознак. У дисертації вперше екстрапольовано наявні концептуальні парадигми мультимодальної лінгвістики на встановлення закономірностей актуалізації превентива як функційно-прагматичного спрямування аналізованих медичних текстів. Уперше обґрунтовано диференційні ознаки текстів малої форми медичної тематики та здійснено

типологію таких текстів з урахуванням домінуючого складника. У дисертації вперше визначено специфіку піктограм та їх тематичних груп як провідних комунікативних сегментів превентивних мультимодальних медичних текстів. Новим у дослідженні також є обґрунтування методів графічної композиції і мультимодального синтаксису, а також розгляд мультимодальних засобів вираження превентива у текстах малої форми на тематику COVID-19 у кінесичній, такесичній і проксемічній площинах.

Це свідчить про те, що в дисертаційній праці Оксани Фурман поставлені наукові завдання повністю виконано, а здобувачка повною мірою опанувала методологією наукової діяльності. Наукові положення, сформульовані в дисертації, достатньо повно аргументовані. Вирішення проблеми дослідження базується на теоретично-обґрунтованій і практично-апробованій авторській методиці, яка може бути застосована для комплексного вивчення будь-яких мультимодальних текстів малої форми різного прагматичного спрямування на матеріалі інших мов.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності. За своїм змістом дисертаційна робота Оксани Фурман повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 035 Філологія та напрямам досліджень відповідно до освітньо-наукової програми «Філологія». Дисертація є завершеною науковою працею, яка свідчить про наявність особистого внеску здобувачки у лінгвістику тексту, прагмалінгвістику, мультимодальну лінгвістику, візуальну лінгвістику й паралінгвістику.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові співпадіння, можна зробити висновок, що дисертація Оксани Фурман є результатом самостійних досліджень здобувачки і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і міркування інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело. Порухення принципів доброчесності не виявлено.

Мова та стиль викладення результатів. Текст дисертаційної праці витримано у науковому стилі сучасної української літературної мови. Він належним чином вичитаний, вільний від надлишкового вживання іншомовних

термінів-дублетів. Авторка чітко, логічно й доказово викладає ключові концептуальні положення наукової праці. Оксані Фурман вдалося досягти поставленої мети, розв'язавши окреслені у праці завдання, та довести комплексну природу актуалізації превентива в англомовних мультимодальних текстах малої форми на підставі встановлених механізмів взаємодії їх вербальних і невербальних складників.

Дисертація має логічну структуру і складається зі вступу, трьох розділів із висновками до них, загальних висновків, бібліографії (623 позиції, у тому числі 234 джерела ілюстративного матеріалу) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 283 сторінки, обсяг основного тексту – 170 сторінок.

У Вступі обґрунтовано актуальність теми, ступінь її опрацювання у вітчизняному і зарубіжному мовознавстві, визначено мету й завдання дослідження, розкрито її наукову новизну, теоретичне значення і практичну цінність. Подано відомості про методи та структуру дисертаційної роботи, а також її апробацію.

У першому розділі «Теоретичні передумови дослідження превентива в англомовних текстах малої форми на тематику COVID-19» сформовано теоретичні основи вивчення текстів малої форми взагалі й англомовних текстів малої форми на тематику COVID-19 зокрема, а також обґрунтовано явище мультимодальності як ознаки, притаманної досліджуванним текстам.

В обсязі теоретичного обґрунтування проблеми дослідження авторка (1) здійснила глибокий огляд наявних підходів до визначення текстів малої форми та узагальнила їх диференційні ознаки; (2) розкрила поняття мультимодальності як властивості сучасних англомовних текстів малої форми на тематику COVID-19; (3) навела трактування превентива і його семантичних варіантів та систематизувала способи й засоби його актуалізації в аналізованих текстах.

Цінним є також опис у розділі покрокового методологічного алгоритму виконання дослідження (с. 45–49), який передбачає послідовність та логіку встановлення закономірностей актуалізації превентива в англомовних масмедійних текстах малої форми на тематику COVID-19 у відповідності з сучасними методами лінгвістичного аналізу.

Матеріали першого розділу свідчать про належний професійний рівень теоретичного мислення авторки, який підтверджується раціональним структуруванням значного обсягу інформації і наукових фактів у процесі аналізу ступеня опрацьованості досліджуваної проблеми. Сформований у цьому розділі раціональний мінімум понять слугує для забезпечення адекватного опису результатів практичної частини дослідження вербальної й невербальної репрезентації превентива в англомовних мультимодальних медичних текстах на тематику COVID-19.

У другому розділі «Структурні, семантичні та функційні особливості актуалізації превентива в англомовних текстах малої форми на тематику COVID-19» Оксана Фурман чітко й обґрунтовано висвітлила питання структурно-семантичної побудови англомовних текстів малої форми на тематику COVID-19 та функційного призначення їх семіотичних ресурсів, а також за результатами аналізу корпусу ілюстративного матеріалу виокремила п'ять їх типів (гетерографічні, піктографічні, вербально-залежні, ілюстративні, графічно-схематичні). Новим і досить цікавим та перспективним вважаю також детальне узагальнення в цьому розділі системи вербальних і невербальних засобів, способів і механізмів їх взаємодії при експлікації превентива в текстах на тематику COVID-19.

Ґрунтовність вивчення у межах цього розділу системи засобів, способів і шляхів актуалізації превентива в текстах на тематику COVID-19 дозволила Оксані Фурман систематизувати інвентар його мультимодальних репрезентантів, провідними серед яких зареєстровано піктограми, мультимодальні графеми, мультимодальні лексеми та мультимодальні синтаксичні конструкції, які слугують приверненню уваги реципієнта до повідомлення та реалізації його превентивної функції, що наочно проілюстровано прикладами.

У третьому розділі «Невербальні засоби актуалізації превентива в англомовних текстах малої форми на тематику COVID-19» наведено результати дослідження системи невербальних графічних засобів актуалізації превентива в англомовних масмедійних текстах малої форми на тематику COVID-19, їхньої

кореляції з мультимодальними засобами та виконуваним ними функційно-прагматичним призначенням.

Безперечним здобутком цього розділу є авторська розробка процедури реєстрації, систематизації й опису інвентарю кінесичних, такесичних і проксемічних невербальних складників, транслювання превентива в мультимодальних масмедійних текстах, базована на якісних і кількісних показниках, що дозволило здобувачці вперше у вітчизняній лінгвістиці обґрунтувати функційно-прагматичне призначення зазначених невербальних засобів у писемному тексті з урахуванням екстралінгвальних чинників (культура, цінності, звичаї, реалії, життєвий досвід мешканців країни тощо), які здійснюють безпосередній вплив на інтерпретацію мультимодальних масмедійних текстів.

На високу оцінку заслуговують ретельно проведений опис ілюстративного матеріалу та детальна інтерпретація отриманих результатів, що свідчить про велику роботу дисертантки в процесі підготовки й проведення дослідження. Позитивне враження справляє інформативність ілюстративного матеріалу цього розділу (с. 94–162), в якому за допомогою яскравих зразків мультимодальних текстів наочно продемонстровано роль кінесичних, такесичних і проксемічних невербальних графічних засобів у реалізації прагматичного потенціалу превентивного тексту.

У Висновках наведено результати дослідження та окреслено його перспективи.

У Додатках подано список публікацій, таблиці та рисунки, які відображають результати аналізу.

Таким чином, на основі аналізу змісту дисертації можна зробити висновок про те, що актуальність проблеми, її методологічне і теоретичне підґрунтя отримали у роботі належне обґрунтування, аргументацію та конкретизацію.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за № 155/30023.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи. Наукові результати дисертації висвітлено у 14 одноосібних публікаціях здобувачки, серед яких 3

статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному спеціалізованому виданні. Крім того, результати дисертації були апробовані на 10 фахових науково-практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій, присвячених темі дослідження, становить 3,86 друк. арк. Науковий рівень публікацій здобувачки достатньо високий. У них не порушено принципів академічної доброчесності. Таким чином, наукові результати, викладені в дисертаційній праці, повністю висвітлено у наукових публікаціях здобувачки.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи. Акцентуючи увагу на актуальності обраної теми, новизні й переконливості висновків та високому загальнонауковому й філологічному рівнях підготовки дисертаційної праці Оксани Фурман, вважаю за необхідне вказати на певні дискусійні моменти, що вимагають пильнішої уваги:

1. Виклад дисертаційної праці характеризується коректністю й обґрунтованістю вживання виробленого понятійно-термінологічного апарату, одним із центральних з-поміж якого є поняття «превентиву», трактування якого наведено авторкою на с. 11 та в підрозділі 1.3 (с. 37-45), де він визначається як *«особливий тип виявлення інтенцій, який в аналізованих текстах має спеціалізований інвентар засобів вираження, що засвідчують і виявляють комунікативно-прагматичний потенціал застереження щодо небезпеки захворювання»*. Поруч з цим, у тексті дисертації вживаються такі поняття, як «превентивні висловлення», «превентивні конструкції» (с. 38, 39, 43), «превентивні тексти» (с. 114), «превентивна функціональна спрямованість» (с. 166). Варто було б пояснити, чи диференціює авторка ці поняття? Чи розглядає їх як синонімічні або тотожні? Як ці поняття співвідносяться з традиційно вживаним у прагматиці терміном превентивний мовленнєвий акт? Цікавить також питання, чи реєструвалися у ході виконання дослідження не лише експліцитні, але й імпліцитні різновиди превентивів?

2. Матеріалом дослідження авторка обрала англомовні онлайн-ресурси Великобританії, США, Канади, на сторінках яких представлено превентивний контент на тематику COVID-19 за 2020-2023 роки. Виникає запитання, чи можна стверджувати про вияв певної лінгвокультурної специфіки (напр., британської чи

американської) участі мультимодальних засобів у вираженні превентиву в досліджуваних масмедійних медичних текстах для різної аудиторії?

3. Авторка підкріплює наведені в дисертації інтерпретування й узагальнення кількісними показниками, що заслуговує на схвалення. Водночас у роботі бракує їх унаочнення у формі таблиць або діаграм, що дозволило б однозначно визначити інваріантні моделі участі проксемічних, кінесичних і такесичних засобів вираження превентиву в аналізованих функційно-прагматичних різновидах мультимодальних текстів.

4. Пункт 2.1 дисертації присвячено структурним особливостям аналізованих текстів. Ураховуючи той факт, що їх кількість надто велика, видається слушним збільшити кількість параметрів, на підставі яких доцільно було б здійснювати їх аналіз. Попри те, що їх кількість є достатньою для аналізу в рамках цієї роботи, слід було б докладніше сфокусуватися на окремих з них та узагальнити інші можливі вектори, що резюмують їх специфіку.

5. Відомо, що мультимодальне представлення в соціальних мережах інформаційних повідомлень слугує формуванню в аудиторії стійкого сугестивного ефекту за рахунок взаємодії низки вербальних і невербальних засобів. У зв'язку з цим, вважаю, що комплексне вивчення особливостей актуалізації мультимодальних текстів малої форми на тематику *COVID-19* вимагає залучення інформантів, що дозволить об'єктивно зафіксувати результати рефлексії реципієнта повідомлення під час його декодування з метою визначення тих елементів тексту, які викликають миттєвий резонанс і впливають на сприйняття та ефективність комунікації про превентивні заходи *COVID-19*. Тому як перспективу дослідження пропоную зосередити увагу на вивченні когнітивної основи взаємодії реципієнта з мультимодальним текстом та на взаємодії його образно-символічної складової із психічною сферою реципієнта.

Вважаю, що висловлені зауваження і міркування не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та теоретичне й практичне значення результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про дисертаційну роботу. Вважаю, що дисертаційна робота здобувачки ступеня доктора філософії Фурман Оксани Миколаївни на тему

«Мультимодальні засоби актуалізації превентива в текстах малої форми (на матеріалі англomовних ресурсів на тематику COVID-19)» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних і практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 03 Гуманітарні науки. Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44.

Здобувачка Фурман Оксана Миколаївна заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 «Філологія».

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри теорії, практики
та перекладу англійської мови
Національного технічного університету
України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

Лариса ТАРАНЕНКО

Учений секретар
КПІ ім. Ігоря Сікорського

Валерія ХОЛЯВКО